

ALENKA COTIČ

Politični pluralizem kot izhodišče politike*

Pluralizem v svojem izvirnem pomenu označuje nasprotje monistični državi, ki se kot absolutno suverena oblast postavlja proti družbi, ter množstvo družbenih subjektov in političnih sil, ki nastopajo v političnem življenju. Po Haroldu Laskiju, ki je ta pojem prvi utemeljil, je pluralizem kritična teorija politike: pomeni zagovor *pluralne politične strukture kot nasprotja monopolizma v politiki*. Politični pluralizem implicira obstoj večjega števila avtonomnih političnih subjektov, ki suvereno uveljavljajo svoje programe ter tekmujejo za vpliv na politično odločanje, ali kar neposredno udeležbo pri oblasti. Temeljni pogoj, ki to omogoča, pa je *svoboden politični prostor*, znotraj katerega se ljudje združujejo v poljubne organizacijske forme. Politični pluralizem tako nujno predpostavlja *svobodo političnega združevanja* kot temeljno politično pravico državljanov. Svobodno politično organiziranje ustvarja konkurenčni odnos v politiki, ki je *conditio sine qua non* vsake racionalne politične prakse.

Glavni namen političnega pluralizma je ustvarjanje možnosti za suvereno političnost posameznika ter za artikulacijo in integracijo parcialnih političnih interesov, ki se šele skozi partikularne organizacijske forme lahko prevajajo v univerzalni konsenz o temeljnih vrednotah in orientacijah političnega življenja neke skupnosti. Šele ko je ta možnost dana, sploh lahko govorimo o politiki, ki jo razumemo kot konfrontacijo različnih parcialnih interesov ter razreševanje interesnih konfliktov med različnimi političnimi skupinami s sklepanjem kompromisov, da bi se tako opredelil skupen cilj, ki ga je treba v političnem odločanju zasledovati. Politični pluralizem kot priznanje obstoja političnih razlik in njihova institucionalizacija pomeni hkrati tudi zanikanje samolegitimizirajoče se in za večno podeljene oblasti posameznega političnega akterja. Oblast je v pluralnem političnem sistemu prazno mesto, kar pomeni, da si je nihče ne more vnaprej prilastiti in da ima do nje načelno dostop vsakdo. To seveda implicira ustrezno institucionalizacijo mehanizmov političnega boja ter priznanje *boja za oblast* kot legitimne politične pravice in zakonsko zajamčene svoboščine. Svobodna politična konkurenca je edini mehanizem, ki preprečuje monopolizacijo politične oblasti, kar je sicer strateški cilj vsake politične organizacije. Svobodna politična konkurenca pa ni nič drugega kot boj za oblast oziroma za tisti del oblasti, ki posameznim protagonistom glede na njihovo politično moč in ugled dejansko pripada. Političnega pluralizma brez legitimnosti boja za oblast torej ne more biti, saj se ti dve politični praksi bistveno pogojujeta.

* Pričujoči tekst je bil prebran na letošnjem srečanju študentov politoloških fakultet – FPNJADI 1989 v Neumu.

Kriterij za opredelitev nekega političnega sistema kot pluralnega ali monističnega je stopnja političnih razlik med državljani in njihova legalizacija, s čemer je šele dana možnost politične polarizacije v družbi. Ali se politične razlike materializirajo v obliki političnih strank ali pa v kakšni drugi, nestranski obliki, je povsem irelevantno vprašanje. Politični pluralizem predpostavlja, kot smo že predhodno ugotovili, svobodno politično združevanje, kar pomeni, da konkretna oblika političnega delovanja ni že vnaprej predpisana, ampak se ljudje organizirajo skladno z naravo svojih interesov oziroma skladno z zahtevami danega političnega trenutka. Politični pluralizem torej vključuje tako strankarski kot nestranski način delovanja, saj se ti dve obliki ne izključujeta, ampak *dopolnjujeta*. Bistveno pri tem je, da ni ne ena ne druga oblika *zapovedana*, kakor seveda tudi ne *prepovedana*. Politične stranke so samo ena od možnih političnih institucij, a nujna. Osrednje vprašanje sedanjega političnega trenutka tako ni eno, več ali brezstrankarski sistem, pač pa je osrednje vprašanje *politična svoboda, demokracija* ter zagotavljanje *pravne varnosti* vseh državljskih iniciativ, ne glede na organizacijsko obliko, v kateri se pojavljajo.

Komplementarnost strankarskega in nestranskega organiziranja

Obstoječo politično stvarnost karakterizira porast zahtev državljanov po aktivnem političnem angažiranju, porast uporabe institucionaliziranih in neinstitucionaliziranih oblik političnega delovanja ter pojav političnih zahtev in konfliktov, ki so navadno označeni kot »zasebni« in ne sodijo striktno v sfero političnega odločanja, ki pa prav zaradi svoje intenzivnosti postajajo sestavni del celovitih programov političnih strank. V tem kontekstu prebijanja mej institucionalizirane politične prakse pridobivajo na pomenu *fleksibilne* oblike političnega organiziranja – interesna združenja oziroma skupine, ki pa ne pomenijo negacije ustaljene strankarske prakse, ampak njeno transformacijo v smeri nadaljnega razvoja *emancipacijskih potencialov parlamentarne demokracije*.

Politične stranke so temeljni element politične infrastrukture, s svojim delovanjem vzpostavljajo ravnotežje in stabilnost političnega sistema in s tem omogočajo njegovo učinkovitost. Politično odločanje zahteva visoko stopnjo *konsenza* med udeleženci glede temeljnih družbenih vrednot, visokokvalificirane kadre (*profesionalizacijo*) in učinkovito *organizacijo*, hkrati pa kvalitetno *kontrolno* vsakokratne oblastne garniture. Stranke so tisti način organiziranja v politiki, ki združuje vse te elemente: profesionalni kader, učinkovito *organizacijo* ter uspešno opravljajo funkcijo kontrole.

Nestranske oblike združevanja so za razliko od strank omejene na parcialne probleme, njihovo angažiranje je usmerjeno v realizacijo parcialnega interesa in ne neke celovite vizije družbenega razvoja, kot to velja za stranke. Temeljni pomen neposrednega »vdora« parcialnih interesov v politiko je vnašanje novih impulzov in rušenje statičnosti, ki jo ustvarjajo politične stranke, kar pa je produktivno le v razmerah stabilnih političnih odnosov in ustaljenih mehanizmov političnega odločanja. Nestranska združenja nimajo zadostne organizacijske izdelanosti za učinkovito politično participacijo, niti celovite politične strategije in programa, zato *ne morejo* biti osnovni akter v političnem življenju in tudi ne edini nosilec politične kontrole. To pa tudi ni njihov cilj, saj se opredeljujejo kot v neposredno

konkretnost usmerjene skupine, katerih potreba po obstoju izgine, čim je njihov interes realiziran. Ob političnih strankah kot regulatorjih stabilne politike pa so učinkovit dinamizator političnega življenja in hkrati tudi neformalna kontrola delovanja samih strank, lahko tudi njihova potencialna konkurenca. To pa sili tudi same stranke, da se nenehno prilagajajo spremenljivi interesni strukturi družbe, kar vnaša v njihovo delovanje vedno nove elemente in s tem tudi v celoten politični sistem.

Če rezimiram: politično odločanje zahteva *stabilnost* političnih akterjev in njihovih osnovnih usmeritev (kar zagotavljajo politične stranke), hkrati pa obstoj nekonvencionalnih oblik preprečuje rigidnost politične strukture in vnaša nujno potrebno *dinamizacijo*, kar povečuje učinkovitost in legitimnost političnih odločitev. Strankarski ali »nestrankski« politični sistem potemtakem ni nikakršna dilema: za učinkovito politiko sta *nujni* obe obliki političnega organiziranja državljanov, kar sam pojem politični pluralizem tudi predpostavlja.